

HEGEL OG HANS ARV (#1-2/2021)

I 2020 fylte Georg Wilhelm Friedrich Hegel 250 år. Til tross for at jubilaranten selv ikke var til stede for å overvære feiringen (legemlig, i det minste), ble hans *Geburtstag* markert med flerfoldige konferanser, bokutgivelser og workshops innenlands som utenlands. At Hegels tenkning fremdeles er relevant, fremstår ubetvilelig, men det er ikke gitt at en filosof som skrev og virket på 17- og 1800-tallet skulle være så innflytelsesrik den dag i dag. Ei heller er det gitt at nettopp Hegel, med sitt tidvis ugjennomtrengelige språk, skulle bli lest og diskutert i det vide og brede i vår tid. Dette synes å implisere følgende: Hegel har en del å si oss, både *direkte* gjennom hans egne verker, så vel som *indirekte* gjennom dem han har inspirert.

Særlig to ting kan fremheves som Hegels banebrytende bidrag til filosofien: Forsøket på å inkorporere historiens gang som en grunnleggende metafysisk størrelse i sitt system, og omformuleringen av den tradisjonelle dialektikken og logikken. Disse aspektene er i grunn uatskillelige. Ikke bare for historien, enten det er på samfunnets, kunstens, religionens og filosofiens område, men også for begjæret, tenkningen og virkeligheten som sådan blir motsetningenes kamp forstått som den egentlige drivkraften. Populært har dette blitt fremstilt i triaden *tese*, *antitese* og *syntese*, men som flere har påpekt, er dette en forenkling av den mer dynamiske dialektikken man finner hos Hegel. Det er i alle tilfeller gjennom dialektikken at Hegel så muligheten til å oppheve de ensidige perspektivene og dualismene som preget mye av filosofien før ham, og som kanskje kan sies å ha overvintret inn i vår egen tid: eksempelvis skillet mellom teoretisk og praktisk fornuft, subjekt og objekt, menneske og natur, individ og fellesskap, frihet og nødvendighet.

Hegel var en systemfilosof, en som ønsket å si noe om virkeligheten i sin helhet, totalitet. Han befattet seg derfor med samtlige områder av filosofien, i tillegg til at han holdt seg oppdatert på de nyeste naturvitenskapelige funnene i sin samtid. Hegel var dessuten dypt samfunnsengasjert, og skrev blant annet artikler med utkast til en tysk forfatning, samt om reformakten i England. Som tenker har han følgelig ikke kun preget filosofien, dens faginterne standarder hva gjelder metodologi og studieobjekter, men også gjort seg gjeldende utenfor eller *forbi* filosofiens sedvanlige nedslagsfelt.

I artikkelen «Habermas om Hegel, eller stadier på veien fra absolutt ånd til kommunikativ fornuft» har Steinar Mathisen skrevet om Jürgen Habermas' bruk og tolkning av Hegels filosofi. Mathisen tar oss fra Habermas' første publiserte Hegel-studie i 1962, til det nylig utgitte verket *Auch eine Geschichte der Philosophie* (2019), og kritiserer blant annet Habermas' omtale av Hegel som modernitetens filosof.

Terje Sparby har i artikkelen «Om Hegels religionsfilosofi» beskjeftiget seg med kristendommens rolle i og betydning for Hegels tenkning. Sparby skriver at religion for Hegel er en nødvendig forutsetning for filosofien, siden man i denne lengselen vender seg mot det uendelige og bort fra det sanselige. Hegel virker således å nærme seg mystikken mer enn teologien, siden han, på lik linje med mystikerne, søker en innsikt i det transcendent.

I «Gud sier seg selv» gir Åsne Dorthea Grøgaard en utlegning og diskusjon av Hegels kritikk av Baruch Spinozas gudsbegrep basert på Hegels religionsforelesninger. Grøgaard skriver at Hegel foreslår og utvikler en filosofisk metode som viser oss hva Gud er. Hegel ville ikke skille klart mellom begrepsinnhold og væren: *at* Gud er, følger av *hva* han er.

Maia Nordsteien Nielsen drøfter Hegels lesning av Sofokles' *Antigone* i artikkelen «What Can We Learn from Tragedy?». Hos Hegel er begrepet om forsoning et sentralt element i tragedien. Gjennom en undersøkelse av hvordan dette fremgår på ulikt vis i *Eстетikken* og *Åndens fenomenologi*, hevder Nielsen at Hegels tragedieforståelse ikke bare må betraktes som en ren sjangeranalyse, men at den også intenderer å si noe om våre menneskelige grunnvilkår.

I «Actional Agency and Collective Catharsis» aktualiserer Matthew Miyagi Tuten innsiktene til filosofen og psykiateren Frantz Fanon for å kritisere Hegels anerkjennelsesdialektikk. Med bruk av Fanon, hevder Miyagi Tuten at Hegel ikke tar høyde for konkrete samfunnsforhold – sosioøkonomiske forutsetninger, etnisitet, strukturell diskriminering – i sin konseptualisering av anerkjennelse, og at han dermed blir for abstrakt og idealistisk.

Sjur Sandvik Strøm har skrevet en artikkel som rekonstruerer og drøfter overgangene i siste del av åndskapet i *Åndens fenomenologi*. Fokuset er på hvordan Hegel her identifiserer en linje fra Kants moralfilosofi over til Fichtes

samvittighetsetikk, og fenomener som hykleri og ondskap. Strøm hevder at kritikken av Kant i dette verket er innsiktsfull, men at det kan være uhensiktsmessig å gi helt avkall på den kantianske postulatlæren, slik Hegel mente. Strøm viser også hvordan Hegels forståelse av ondskap kan problematiseres.

Hvordan har Hegel influert fransk tenkning? Lukas Lehner undersøker Gilles Deleuzes og Hegels likheter og forskjeller i artikkelen «Den temmede differansen». Selv om Deleuze og Hegel har et felles formål, nemlig å overkomme det kantianske skillet mellom *noumenon* og *fenomenon*, viser Lehner hvordan filosofene skiller veier gjennom måten de forstår forholdet mellom begrepene identitet og differens.

Hva er Hegels innflytelse på samfunnsvitenskapene? Dette spørsmålet tar Evan Hays opp i artikkelen «Implicit Dialectic». Som tittelen antyder, identifiserer Hays eksempler fra samfunnsvitenskapene der Hegels dialektikk kan sies å være operativ, uten at det nødvendigvis reflekteres i fagenes uttalte metode.

Andreas Tagmose Grønkjær skriver om Hegels betydning for historiefilosofien. Gjennom en analyse og diskusjon av Hegels bruk av begrepene «kanon» og «organon», fremhever Grønkjær forskjellene mellom Kants og Hegels historiesyn, samt hvorfor det er en hegeliansk konsekvens at Hegel som person er blitt overflødig for historieskrivningen.

Sindre Brennhagen og Sjur Sandvik Strøm har intervjuet Arne Johan Vetlesen, professor i filosofi ved UiO, om Hegels aktualitet. Samtalen kretser rundt flere ulike temaer, deriblant Vetlesens syn på Hegel som systembygger, hans bruk av Hegel i forbindelse med spørsmål om tilregnelighet og straff (spesielt i tilfellet Anders Behring Breivik), samt hvordan innsikter fra Hegels sosialfilosofi kan appliseres for å forstå vår egen tid.

Jonas Bakkeli Eide har omtalt Eirik Høyer Leivestads bok *Frykt og avsky i demokratiet* (2020), den første utgivelsen på tidsskriftet *Vagants* forlag. Eide mener blant annet at Leivestads kritiske drøfting av massebegrepet er tankevekkende og god, men at Leivestad går i sin egen felle når han forsøker å analysere dagens populisme uten å ta stilling til massenes subjektivitet.

Sindre Brennhagen har skrevet et bokessay med utgangspunkt i Eileen Crists *Abundant Earth* (2019) og antologien *Det går til helvete. Eller?* (2020) av Knut Ivar Bjørlykhaug og Arne Johan Vetlesen. I essayet «Elegi for døende natur» drøfter Brennhagen naturfilosofiske temaer som blant annet artsutryddelser i Antropocen, økosorg, økologisk amnesi og nødvendigheten av å fastholde natu-

ren som en normativ målestokk.

Til «I praksis»-spalten har Dag Johnsen – som blant annet har oversatt Hegels *Rettsfilosofien*, *Naturfilosofien*, *Åndsfilosofien* og *Logikken* – bidratt med en tekst om oversettelsesarbeidet generelt, og arbeidet med å oversette Hegel spesifikt.

Tollef Graff Hugo har oversatt teksten «Hvem tenker abstrakt?», som Hegel skrev i 1807, altså samme år som *Åndens fenomenologi* ble utgitt. «Hvem tenker abstrakt?» ble opprinnelig skrevet som et bidrag til en satirekonkurranse, men som Hugo påpeker i introduksjonen til oversettelsen, benytter Hegel like gjerne anledningen til å ironisere over selve konkurransen samt imøtekomme noen hovedinnvendinger mot sin egen filosofi.

Harald Langslet Kavli har oversatt en tekst av den hellenistiske filosofen Epikur (341 f.Kr. – 270 f.Kr.), nærmere bestemt Epikurs brev til Menoikos. I brevet argumenterer Epikur for at døden ikke er et onde for den som dør, et syn vi også kjenner fra den senere Lukrets, for ikke å glemme samtidsfilosofen Martha Nussbaum, som har skrevet at det er irrasjonelt å frykte døden.

Som alltid følger et utdrag fra tidsskriftets myteomspunne Leksikryptiske encyklopedi, to mesterbrev, quiz bakerst i bladet, samt utlysningen til neste nummer.

Slik filosofien kommer for sent til sin samtid, og Minervas ugle først sprer sine vinger og flyr i skumringen, kommer også vårt nummer om Hegel akkurat for sent til 250-årsjubileet. Kanskje er dette noe hovedpersonen selv ville humret over. Vi håper uansett at det foreliggende dobbeltnummeret, det lengste i *Filosofisk supplements* levetid, gir et lite innblikk i den disiplinoverskridende tenkingen som kjennetegner en av filosofihistoriens tungvektere, og dens innflytelse på etterfølgere så vel som kritikere. Med de sistnevnte i tankene, ønsker vi å åpne ballet med et innholdsmettet sitat fra Michel Foucaults *Archaeology of Knowledge*, her i fri oversettelse:

For å virkelig unnsnippe Hegel må vi forstå nøyaktig hvilken pris vi betaler for å løsrive oss fra ham. Det forutsetter at vi er klar over hvor (skremmende) nærme Hegel er oss; det innebærer å ha kunnskap om det som tillater oss å tenke mot Hegel, en kunnskap som forblir hegeliansk. Vi må komme til bunns i hvorvidt vår anti-hegelianisme kun er mulig som følge av Hegel; om det er et av triksene hans, hvorved han på slutten står ubevegelig og venter på oss.

God lesning!

Sindre Brennhagen
& Sjur Sandvik Strøm
redaktører